

شناسایی عوامل مؤثر بر هویت‌مندی نماهای ساختمانی در محورهای تاریخی (مورد مطالعه: خیابان شهید قامت بیات زنجان)^۱

نیلوفر بوالحسنی^۱؛ زهره ترابی^{۲*}؛ علی شکوهی^۳

۱- دانشجوی دکتری معماری، گروه معماری، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران

۲- استادیار، گروه معماری، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران (نویسنده مسئول)

۳- استادیار، گروه شهرسازی، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران

دریافت دست‌نوشته: ۱۴۰۱/۰۴/۰۱؛ پذیرش دست‌نوشته: ۱۴۰۱/۰۳/۱۸

واژگان کلیدی	چکیده
جداره شهری، هویت‌مندی، محوره‌های تاریخی، سیما و منظر، ساماندهی نماهای شهری	با عنایت به اهمیت موضوع هویت نماهای شهری و علیرغم تبیین آن در محافل نظری و مدیریتی، همچنان در عمل فاصله زیادی با نماهای مطلوب وجود دارد. این پژوهش با بررسی خیابان شهید قامت بیات در شهر زنجان به دنبال تأکید بر لزوم هویت‌مندی نماها در محلات تاریخی و شناسایی عوامل مؤثر در ارتقای هویت در سیما و منظر خیابانی می‌باشد. نوع پژوهش بر مبنای هدف، کاربردی و جمع‌آوری اطلاعات آن بر پایه مطالعات کتابخانه‌ای، مشاهده و برداشت میدانی انجام گرفته است. روش تحقیق مبتنی بر بهره‌گیری از روش‌های کمی و کیفی (تحلیل آمیخته) بوده و تجزیه و تحلیل اطلاعات به صورت کمی و با استفاده از نرم‌افزار SPSS انجام پذیرفته است. جامعه آماری پژوهش را ۲۳۰ نفر از ساکنین محله زینبیه زنجان تشکیل می‌دهند که به عنوان نمونه آماری انتخاب شده‌اند. نتایج این پژوهش توجه هم‌زمان به ابعاد سه‌گانه سازنده هویت (کالبدی، بصری، معنایی) را الزامی دانسته و بیان‌گر این مسئله است که در طراحی و ساماندهی نماهای خیابانی مستقر در بافت‌های تاریخی توجه به زمینه کالبدی و برقراری انسجام و پیوستگی بین قسمت‌های مختلف، پرهیز از اغتشاش بصری جداره‌ها، افزایش خوانایی سازمان فضایی و تعاملات اجتماعی در عرصه‌های عمومی از طریق شکل‌گیری فعالیت‌های جمعی، شناسایی تمایزات محلی خیابان مذکور از خیابان‌های اطراف و تأکید و تقویت آنها، از موارد مهم در راستای دستیابی به اهداف این پژوهش است.

۱- پیشگفتار

رسانده‌اند. بنابراین، حفظ، احیاء و باز زنده‌سازی آنها و انطباق آن با کلیت سیستم شهری از جمله ضرورت‌هایی است که می‌تواند حیات ناحیه تاریخی را همگام با شهر پیش برد (کلانتری خلیل‌آباد و پوراحمد، ۱۳۸۴).

یکی از مهم‌ترین مواردی که در فرآیند احیاء و باز زنده‌سازی بافت‌های تاریخی بایستی مورد انطباق قرار گیرد، نماهای ساختمان‌ها و جداره‌های شهری هستند. جداره‌ها،

ناحیه تاریخی شهرها، میراث ارزشمند معماری و کالبدی به‌جای‌مانده از گذشتگان ماست که در طول زمان در هویت‌بخشی به حیات شهری همواره نقش بارزی ایفا نموده است. این بخش از شهر تجلی‌گاه ابعاد فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی مردمانی که در دوره‌های تاریخی در این بخش از شهر روزگار سپری کرده و هویت فرهنگی آن را به ثبت

* نویسنده مسئول: دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان، زنجان، ایران؛ رایانامه: zohrehtoraby@yahoo.com

۱- این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده اول نیلوفر بوالحسنی با عنوان "تبیین الگوی نمای ساختمان برای محوره‌های شهرهای تاریخی با رویکرد ساماندهی و انسجام بصری (نمونه موردی: خیابان شهید قامت بیات در شهر زنجان)" به راهنمایی خانم دکتر زهره ترابی و مشاوره آقای دکتر علی شکوهی در دانشگاه آزاد اسلامی زنجان است که آماده دفاع می‌باشد.

متفاوتی که بعضاً در طول و عمق زمینه شهری آن به چشم می‌خورد، نیازمند برقراری تعادل مطلوب بین این دو مورد متفاوت است (قربانی و همکاران، ۱۳۹۳).

تحولات چند دهه اخیر در منظر شهرها، سبب شده است تا تدوین ضوابط و مقررات برای ساماندهی نماهای شهری مورد توجه قرار گیرد. به‌طوری‌که یکی از مهم‌ترین مسائلی که نظر طراحان شهری را به خود جلب نموده، مسئله منظر عینی شهر می‌باشد. فقدان هویت، نابسامانی و اغتشاش بصری از مهم‌ترین انتقاداتی است که به منظر عینی شهری امروز می‌شود (خاک زند و همکاران، ۱۳۹۳). در این میان، قوانین مصوب نما در ایران، در سده اخیر نشان می‌دهد که اکثر این قوانین در دوره‌ای خاص و به‌صورت مقطعی جهت حل مشکل زمانی خاص ظاهر شده و تا به امروز شهر را دچار مشکلات فراوانی کرده است. درواقع وضعیت قوانین نما گاه و بی‌گاه و به بیانی تصادفی بوده است و برحسب دغدغه‌مندی مدیریت شهری در زمان‌هایی، نمای شهری مسئله شده است به‌گونه‌ای که شکاف عمیقی در سیر تصویب قوانین به چشم می‌خورد. حتی اکنون نیز باوجود تبیین مسئله نما و آشفتگی آن، اراده قوی در این زمینه دیده نمی‌شود (گلی‌پور و همکاران، ۱۴۰۰). این در حالی است که با توجه به توقعات عملکردی و ادراکی که از نمای شهری انتظار می‌رود، این وجه از شهر که در دید روزمره شهروندان است، باید واجد ارزش‌های بصری بوده و نوعی این همانی با فضا به وجود آورد (محمدی، ۱۳۹۵).

خیابان شهید قامت بیات زنجان، به‌عنوان جزئی از بافت شهری تاریخی زنجان، مشمول این الزام و حساسیت قرار می‌گیرد. از این رو مقاله حاضر با تأکید بر لزوم هویت‌مندی نماها در محلات تاریخی به دنبال شناسایی عوامل مؤثر در ارتقای هویت در سیما و منظر این خیابان است. در نظر گرفتن یک خیابان به‌عنوان مطالعه‌ی موردی این مقاله، چه به لحاظ موضوعی و چه به لحاظ موضوعی، ضامن اعتبار بیرونی آن است. زیرا از طرفی، موضوع خیابان به‌مثابه‌ی مهم‌ترین فضای عمومی یک شهر، همواره مورد توجه اندیشمندان بسیاری قرار گرفته و مصداق پروژه‌های شهری متعددی در کشورهای مختلف بوده است. از طرف دیگر، موضع خیابان شهید قامت به‌منزله‌ی حدفاصل بافت شهری

یکی از عرصه‌های عمل طراحی شهری هستند که در ارتباط زیادی با ناظرین قرار می‌گیرند، به عبارتی این سطوح ویتربینی هستند که به دیده ناظر می‌آیند و از این رهگذر ارتباط بصری زیادی با ناظرین برقرار می‌کنند. بنابراین در صورتی که این سطح‌ها، واجد ارزش‌های بصری هماهنگ با فرهنگ و هویت باشد، ضمن آنکه توسط استفاده کننده فضا درک می‌شوند، واجد هویت متمایز بصری و ارزش‌های زیبایی‌شناسانه خواهند بود و به این ترتیب نوعی آرامش بصری را برای ناظرین فراهم می‌آورند. درست در نقطه مقابل، اگر نماها فارغ از ارزش‌های بصری و درعین حال هویتی، طراحی شوند و یا در فرآیند طراحی معماری به‌عنوان آثاری مستقل از زمینه در نظر گرفته شوند، در نتیجه به بستری ناهماهنگ، واجد اغتشاش بصری تبدیل می‌شوند که به دلیل عدم هماهنگی نظم‌های موجود در هر اثر، زشتی دهشتناکی را خلق می‌کنند (محمدی، ۱۳۹۵). چنانچه در گذشته ساختمان‌های شهر، نه‌تنها از جنبه انفرادی و معطوف به خود، زیبا و مطابق با اصول زیباشناختی بصری طراحی می‌شدند، بلکه در کمال احترام به اطراف، با تأکید بر وجه معنایی در زمینه طرح خود جای می‌گرفتند (بافت یگانه، ۱۳۸۷).

اما امروزه نمای ساختمان‌ها پیش از هر زمان دیگری در تنگنای معناگری قرار گرفته و درگیر مخابره هدفمند پیام، از کارفرما یا مالک به مخاطب اثر معماری شده‌اند. به‌عبارت دیگر، گویا هاله‌ای معنایی آن را فرا گرفته و در حال تبدیل شدن به یک نشانه صرف است (آتشین بار، ۱۳۹۲). از این رو با توجه به عدم هماهنگی جداره‌ها، در ایران امروز، مسئله نماهای شهری و نقش آنها در راستای هویت‌بخشی به کالبد شهر بسیار پررنگ شده است. در این میان، ساماندهی خیابان‌های احداث شده بر روی بافت‌های شهری موجود در مقایسه با خیابان‌های شکل گرفته در گسترش‌های پیرامونی شهر، دقت و حساسیت بالایی پیدا کرده است. چراکه زمینه خیابان، همواره دربردارنده‌ی نیروهایی است که بر نحوه‌ی تعریف آن مؤثرند و این امر زمانی که بستر قرارگیری خیابان دربرگیرنده‌ی بافت شهری باارزشی باشد، اهمیتی دوچندان پیدا می‌کند. از طرف دیگر، موضوعیت طراحی خیابان به‌عنوان یک فضای شهری واحد و یکپارچه به‌رغم ویژگی‌های

تاریخی و میانی زنجان، نیازمند نگرش ویژه‌ای در رابطه با ساماندهی این خیابان است. چیزی که کم‌وبیش در دیگر شهرهای تاریخی کشور نیز به چشم می‌خورد و می‌توان در هر شهر، خیابانی را یافت که از جایگاهی مشابه این خیابان برخوردار باشد.

۲- پیشینه تحقیق

تاکنون مقالات و کتب بسیاری پیرامون طراحی جداره ساختمان‌ها و همچنین هویت شهری در محافل دانشگاهی به رشته تحریر در آمده است. علاوه بر آن چندین همایش ملی نیز با حمایت شهرداری‌ها در دهه اخیر پیرامون نمای ساختمان و سیمای شهر برگزار شده است. این مطلب نشان از دغدغه‌مندی بسیاری از دانشگاهیان و مسئولین ذی‌ربط در این حوزه دارد. علیرغم اهمیت نماها در سیمای هویت‌مند شهری و با وجود اینکه مقالات و کتب متعددی در باب هویت شهری به رشته تحریر در آمده است، اما پژوهش‌هایی که هویت را در کنار نماهای شهری مورد مطالعه قرار دهد، کمتر انجام پذیرفته است. چنان‌چه سیدیان و همکاران (۱۳۹۶)، عفیفی و همکاران (۱۳۹۹)، خاتمی و بوجاری (۱۳۹۹)، اسماعیلی و همکاران (۱۳۹۹) و طلایی و همکاران (۱۴۰۰) به بررسی ابعاد کالبدی و زیباشناسانه نما و جداره‌های شهری پرداخته‌اند. در این میان محمدی (۱۳۹۷) و مهدوی‌نژاد و پورفتح‌اله (۱۳۹۴) به بیان اجزای کالبدی نما از نظر میزان مطلوبیت بصری برای انسان و آشنایی با ابعاد ادراکی او پرداخته‌اند. آنچه در بررسی این پژوهش‌ها آشکار است آن است که تحقیقات اندکی به بررسی هویت در نما و منظر خیابانی پرداخته‌اند. با این حال مطالعاتی که قرابت معنایی و موضوعی نزدیکی با تحقیق حاضر دارند، به شرح زیر ارائه می‌گردد:

خاک زند و همکاران (۱۳۹۳)؛ در مطالعه خود به شناسایی و بررسی عوامل مؤثر در طراحی بدنه‌های شهری خیابان ولیعصر (عج) شهر قشم پرداخته‌اند و در این ارتباط شاخص‌هایی را برای دو بعد زیبایی‌شناسی و زیست‌محیطی بیان کرده‌اند. نتایج تحلیل آنها نشان داد که در بعد زیبایی‌شناسی از دیدگاه مردم و متخصصان، شاخص‌های تناسب، تمیزی، تعادل و نظم در بعد عینی و دلبستگی به

مکان، با معنا بودن، آرامش، خوانایی و جذابیت نیز در بعد ذهنی، در اولویت ارزشیابی زیبایی نما قرار دارند. همچنین در بعد زیست‌محیطی از دیدگاه متخصصان، شاخص‌هایی همچون مقاومت مصالح در برابر رطوبت، فضای سبز به‌منظور ایجاد آسایش حرارتی، مصالح مقاوم در برابر دما و دیوار سبز و اکسیژن‌ساز، برای طراحی بدنه‌های شهری دارای اهمیت بالایی هستند.

موسوی سروینه باغی و صادقی (۱۳۹۵)؛ نیز در مقاله‌ی خود ضمن تلاش برای یافتن پاسخ این پرسش که «چگونه می‌توان از مؤلفه‌های مؤثر بر جداره‌های شهری در جهت ارتقای کیفیت زیبایی‌شناسی منظر شهری بهره برد؟» نسبت به بررسی و ارائه‌ی فرآیند طراحی جداره‌های شهری خیابان احمدآباد مشهد اقدام کرده‌اند. نتایج حاصله نشان می‌دهد که ادراک بصری جداره‌های شهری به‌عنوان عضو تفکیک‌ناپذیر منظر شهری تأثیر چشم‌گیری بر کیفیت زندگی شهروندان دارد و لازم است که در فرآیندهای طراحی با دقت بیشتری به این بخش از کیفیت‌های بصری-زیبایی‌شناختی پرداخته شود.

کریمی آذری و همکاران (۱۳۹۵)؛ در پژوهش خود به شناسایی مؤلفه‌های عینی و ذهنی مؤثر در طراحی نما در جهت ارتقاء هویت منظر شهری و افزایش حس تعلق شهروندان پرداخته‌اند. یافته‌های آنها نشان می‌دهد که شاخص‌هایی چون تناسب، هماهنگی، رنگ، مقیاس، خطوط آسمان و ترکیب‌بندی در بعد عینی و معنی‌داری، آموزندگی و خاطره‌انگیزی در بعد ذهنی در طراحی نما تأثیرگذار هستند.

مرور پژوهش‌های خارجی نیز نشان می‌دهد مطالعه‌ای که با هدف بررسی کیفیت‌های محیطی با استفاده از تحلیل نمای کالبد و جداره‌های شهری انجام شده است، به این یافته‌ها ختم می‌گردد که آنچه در محیط مصنوع موجب تأثیرگذاری بر ذهنیت و روان شهروندان می‌شود، نما و جداره ساختمان‌ها است. به عبارتی کالبد ساختمان‌ها تعیین‌کننده‌ی کیفیت محیط هستند. همچنین سبک معماری، رنگ مصالح، فرم و نحوه‌ی طراحی ساختمان از بیشترین میزان تأثیرگذاری برخوردار هستند (Utaberta et al, 2012). در پژوهش دیگری که با هدف شناسایی پارامترهای تأثیرگذار نمای

ارائه قواعدی است که بتواند حرکت نیروهای مرتبط را در یک راستا هماهنگ کند. تدوین چارچوب برای بدنه‌های شهری خود دارای اهمیتی خاص است و باید متناسب با زمینه، شرایط فیزیکی و با توجه به نوع کاربری صورت پذیرد. منظر عینی در مقیاس‌های مختلف (کلان، میانی و خرد) باید واجد ویژگی‌های هویتی مبتنی بر ابعاد عملکردی و بصری آن باشد. در عین حال در کنار ویژگی‌های هویتی، لازم است با توجه به شرایط اقلیمی خاص هر منطقه، ویژگی‌های زیست‌محیطی که طراحی بدنه‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهند، نیز مورد توجه قرار گیرند (خاک زند و همکاران، ۱۳۹۳). حال اینکه چگونه می‌توان نمایی با هویت متعلق به گذشته، حال و آینده و همچنین دارای کیفیت بصری و پایداری زیست‌محیطی ایجاد کرد، از اهداف کلانی است که در این مقاله دارای اهمیت است.

بررسی ابعاد طراحی شهری یا نمایانگرهای حمل‌کننده کیفیت طراحی شهری از دید کارمونا (Carmona) نشان می‌دهد که نمای خیابانی قابلیت بررسی در ابعاد بصری یا منظر عینی را دارد. کارمونا و همکارانش چندین بعد را به‌عنوان زمینه‌های تأثیرگذار طراحی شهری معرفی کردند، این زمینه‌ها، بسترها یا محمل‌هایی برای بروز کیفیت‌های طراحی شهری هستند. این ابعاد مشتمل بر ابعاد زیست‌محیطی، زمان، ادراک، ریخت، اجتماع، عملکرد و بصری هستند. همان‌طور که کارمونا در کتاب خود بیان می‌کند، بعد بصری یا منظر عینی مشتمل بر ابعادی از فضاهای شهری می‌شد که در معرض دید استفاده‌کنندگان و ناظران قرار می‌گیرد و مترتب بر وجوهی چون منظر در مقیاس‌های مختلف و نما می‌باشد. در عین حال کیفیت‌هایی چون زیبایی و تناسبات بصری از جمله کیفیت‌های مورد انتظار در این بعد است. بدین ترتیب همان‌طور که بیان شد، نمای خیابانی یکی از زمینه‌های قابل بررسی در بعد بصری در میان سایر ابعاد قابل سنجش و بررسی در طراحی شهری و فضاهای شهری است. در کنار بعد بصری با منظر عینی، نمی‌توان بعد ادراکی یا منظر ذهنی را نادیده انگاشت. به عبارتی ادراک استفاده‌کنندگان فضا و ناظرین، موضوعی جدانشدنی برای خلق یک نمای مطلوب است. بنابراین در صورتی که نما برای ناظرین قابل درک یا رمزگشایی نباشد،

ساختمان‌ها بر کیفیت‌های بصری-زیبایی‌شناختی انجام شده است، یافته‌ها نشان می‌دهند که بین کیفیت‌های بصری-زیبایی‌شناختی و ترجیحات کالبدی مردم با عملکردهای مورد انتظار همبستگی مثبت وجود دارد و مردم برخی از انواع فرم‌های ساختمان و ویژگی‌های آنها را به‌عنوان کیفیت‌های زیبا ترجیح داده‌اند (Jennath & Nidhish, 2016).

از آنجا که جداره‌های شهری می‌توانند بیانگر فرهنگ شهر بوده، عامل وحدت و هویت‌بخش به شهر محسوب شده و ادراک مخاطبین را تحت تأثیر قرار دهند، لذا بررسی و شناخت عوامل مؤثر در هویت‌بخشی به جداره‌های تاریخی شهر که بخشی جدایی‌ناپذیر از حافظه تاریخی شهرها می‌باشند، از موارد بسیار مهم در راستای حفظ ارزش‌ها، فرهنگ و نیز بازیابی هویت تاریخی محسوب می‌شود. مرور ادبیات و مطالعات پیشین نشان می‌دهد، در خصوص ارتقای هویت محوره‌های تاریخی مطالعات چندانی انجام نشده است. لذا پژوهش حاضر به‌منظور پر کردن این خلأ، در تلاش است تا در راستای ارتقای هویت منظر شهری در زنجان گامی مؤثر بردارد. در این راستا نویسندگان، با حضور در خیابان شهید قامت بیات زنجان، به بررسی کیفیت سیما و منظر شهری از دیدگاه ساکنین این محله و ناظرین این نماها می‌پردازند و در پی پاسخگویی به سؤالات زیر می‌باشند:

۱- عوامل مؤثر در هویت‌بخشی سیما و منظر شهری در محوره‌های تاریخی شهر زنجان کدامند؟ ترتیب اولویت‌بندی آنها چگونه است؟ ۲- چگونه می‌توان با ساماندهی نماهای خیابان شهید قامت بیات به ارتقای هویت این محور کمک نمود؟

۳- مبانی نظری تحقیق

۳-۱- جداره شهری

جداره‌های شهری از مؤثرترین عناصر تأثیرگذار بر کیفیت فضاهای شهری محسوب می‌گردند که اصلاح آنها می‌تواند به بالا رفتن کیفیت منظر عینی شهر منجر شود. در این میان، نمای خیابان به‌عنوان یکی از اجزای اصلی جداره‌های شهری باید مورد توجه قرار گیرد (امان پور زند و همکاران، ۱۴۰۰). منظر عینی نامناسب شهرهای امروزی، نتیجه دور باطلی است که برون‌رفت از آن نیازمند شناخت ریشه‌ای معضل و

مطلوب نخواهد بود (Carmona et al., 2006).

فلسفه تئوری مدرن منظر شهری کاملاً با نظریه گوردن کالن (Gorden Cullen) وابسته است. گوردون کالن منظر شهری را هنر یکپارچگی بخشیدن بصری و ساختاری به مجموعه ساختمان‌ها، خیابان‌ها و مکان‌هایی که محیط شهر را می‌سازند، تعریف می‌کند و آن را هنر چگونگی برقراری ارتباطات بین اجزای مختلف سازنده کالبد شهر می‌داند. همچنین وی معتقد است که منظر شهری نمی‌تواند تنها به شیوه‌ای تکنیکی درک شود، بلکه نیازمند وجود حساسیتی زیباشناختی است. گرچه عمدتاً توجه به منظر شهری پدیده‌ای بصری است، اما در عین حال خاطرات را برمی‌انگیزاند، تجارب را یادآوری می‌کند و واکنش‌هایی احساسی را به وجود می‌آورد (Cullen, 1961). کوین لینچ نیز سه عامل ادراکی، فیزیکی و عملکردی را در منظر شهری بااهمیت می‌داند (Lynch, 1960). وی با تأیید نظریات کالن، جنبه ادراکی را به ابعاد منظر شهری اضافه می‌کند.

بهزادفر در فرهنگ «واژه‌نامه مفاهیم طراحی شهری» اجزای تشکیل دهنده منظر شهری را در سه بخش عوامل کالبدی، غیرکالبدی و فعالیت‌های انسانی مورد بررسی قرار می‌دهد (بهزادفر، ۱۳۸۷). پاکزاد منظر را به‌عنوان فرستنده که اطلاعات متفاوتی را به انسان مخابره می‌نماید، تعریف کرده و اجزای آن را به دو دسته فیزیکی/کالبدی و انسانی تقسیم می‌کند (پاکزاد، ۱۳۸۲). گلکار؛ منظر را بخش متجلی و ملموس فرم معرفی می‌کند که در آن تبلور بصری، کارکردی و معنایی چیزهایی که فضا را شکل می‌دهند، دیده می‌شود (گلکار، ۱۳۸۴). منصوری منظر شهری را فهم شهروندان از شهر می‌داند که به‌واسطه ادراک نمادهای آن (ابعاد کالبدی شهر) و تداعی معانی مرتبط با (ابعاد ذهنی و خاطره‌ای) صورت می‌گیرد و اهداف سه‌گانه منظر شهری را زیباشناختی، فرهنگی - هویتی و عملکردی معرفی می‌کند (کریمی مشاور، ۱۳۸۷).

به گفته جان لنگ، کیفیتی که از شهر برداشت می‌شود، بیش از هر چیزی بستگی به کیفیت خیابان‌های آن دارد (لنگ، ۱۳۹۶). در این بین نمای جداره‌های شهری از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند، زیرا علاوه بر آنکه به بازنمایی فرهنگ مردم شهر می‌شوند (نقی‌زاده و همکاران، ۱۳۸۹)، در عین

حال چهار وظیفه عمده را به عهده دارد که عبارتند از: وظیفه حفاظتی در برابر تهدیدهای بیرونی، رابط درون و برون، بیان کردن عملکرد ساختمان و هویت صاحب آن و نیز به‌عنوان جزئی از کل شهری (پاکزاد، ۱۳۸۲).

در تعریف جداره باید گفت که آنها سطوح عمودی تعریف کننده یک معبرند. جداره یا بدنه‌ی فضا، بخش اصلی کالبدی یک فضا را تشکیل می‌دهد. در حقیقت این عنصر کیفیت یک فضای وابسته را مشخص می‌کند و به آن مفهوم محیطی می‌بخشد. جداره، همواره یک سطح بسته یا وجهی از یک بنا نیست، جداره ممکن است: یک سطح عمودی پیوسته بدون بازو باشد. یک سطح عمودی با تعدادی بازو باشد و یا تنها یک سری عناصر عمودی (ستون یا درخت) با تعدادی، یعنی سطح شفاف با امکان ارتباط بصری باشد (چه ارتباط فضایی امکان‌پذیر باشد، چه نباشد) (طباطبایی، ۱۳۹۰). در این بین نما فصل مشترک بین جداره‌های ساختمان با فضای عمومی می‌باشد که صرفاً سطح نیست، بلکه متناسب با فرم ساختمان می‌تواند عناصر حجمی کم‌وبیش برجسته‌ای را شامل شود (افشار نادری، ۱۳۸۷). نما به‌عنوان عنصر مستقل معماری زمانی مطرح شد که تأکید بر جهت خاص و حرکت در بنا از طریق تغییر تناسبات و روابط فضایی اهمیت یافت (Deilmann, et al, 1987). در مطالعه‌ی جداره‌های شهری می‌توان آنها را در چند جنبه، مورد بررسی قرار داد: الف) از نظر اجزای جداره و سازمان‌دهی این اجزا در رابطه با اهداف کلی و ادراک محیطی، ب) از نظر همخوانی جداره با نیازها، فعالیت‌ها و رفتارهای شهروندان، ج) از نظر قانونمندی‌های مربوط به ساخت و نگهداری جداره‌ی شهری در رابطه با اهداف حفظ تداوم فرهنگی و انواع بهره‌برداری (خاتمی، ۱۴۰۱).

همان‌طور که بررسی‌ها نشان می‌دهد، منظر شهر را می‌توان در سه مقیاس کلان، میانی و خرد مورد بررسی قرار داد. نما یا بدنه خیابانی یکی از وجوه مورد توجه در بررسی منظر خیابانی است. مرور جایگاه نما و شناسایی اجزا و عناصر آن در منظر خیابانی از دیدگاه نظریه‌پردازان داخلی نشان می‌دهد که اکثر صاحب‌نظران در سیمای کلی شهرها بر ابعاد کالبدی و بصری نما تأکید داشته‌اند و بعد معنایی و ادراکی را کمتر مد نظر قرار داده‌اند (خاک زند و همکاران،

مرکز شهری سرزنده»، به وجود آوردن هویتی برجسته و اطمینان از تداوم بصری و عملکردی را، از اصول طراحی مکان (مرکز شهری) برمی‌شمرد (پامیر، ۱۳۹۸). یان گل (Yan Gehl) در مرکز تحقیقات فضای همگانی به تحقیق و پژوهشی با موضوع «جداره‌های فعال و غیر فعال» به مطالعه جریان زندگی در مقابل جداره‌های باز و بسته پرداخت. این تحقیق به روشنی تأثیر طراحی جداره را بر الگوی فعالیت‌ها در خیابان‌های تجاری نشان داد به این صورت که، فعالیت‌های مقابل جداره‌های باز هفت برابر جداره‌های بسته است. همچنین جین جیکوبز (Jean Jacobz) می‌نویسد: «دیدن مردم، دیگر مردم خموده را سر شوق می‌آورد.» مؤسسه معماری گل (Gehl Institute) در پژوهشی تحت عنوان «فضای شهری سرزنده» از اهمیت مقیاس کالبدی در میدان به‌عنوان عامل مؤثر بر سرزنده بودن فضای میدان سخن می‌گوید. دیوید کانتر (David Canter)، محیط شهری را حاصل و نتیجه اندرکنش سه مؤلفه: کالبد، فعالیت و تصورات می‌داند (مهدی‌نژاد و شقاقی، ۱۳۹۹).

۳-۳- هویت شهری

در فرهنگ فارسی امروز، هویت ویژگی یا کیفیتی است که موجب تمایز و شناسایی چیزی از سایر چیزها شود. درواقع آنچه به شهر هویت می‌بخشد، به برداشت‌هایی وابسته است که ساکنان شهر و هرکس که به آن وارد می‌شود از محیط اطراف خود دارند؛ بر این اساس مفهوم هویت با کیفیت زندگی در شهر ارتباط دارد (لطفی و محمدی، ۱۳۹۱: ۶۸).

رنزو پیانو (Renzo Piano) در تعریف هویت شهر، از تعادل میان قدیم و جدید، انسان و فناوری، فن و هنر، تداوم در خاطرات جمعی از گذشته تا آینده، ارتباط میان انسان و طبیعت، محله و شهر، مردم و محیط برای آشنا شدن، مسئولیت داشتن در قبال جامعه و شهر صحبت می‌کند (نصر و ماجدی، ۱۳۹۲). جین جیکوبز (Jean Jacobz) هویت محیط را در ارتباط با فعالیت‌ها و زندگی در فضاها و عرصه‌های عمومی تعریف می‌کند و بیان می‌دارد که اصل پویایی فضا و فراهم کردن محیط‌های عاطفی، اصل برقراری روابط همسایگی به‌منزله حفاظت‌کننده ارزش‌ها و سنت‌ها و اصل توجه به خیابان در حکم شالوده‌ی محکم کالبد شهر

۱۳۹۳). جدول (۱) جمع‌بندی نظریات مطرح در سیما و منظر شهری را نشان می‌دهد.

جدول ۱- ابعاد مفهومی منظر شهری از دیدگاه نظریه‌پردازان مختلف

اندیشمندان	ابعاد مطرح شده
لینچ (۱۹۶۰)	ادراکی، فیزیکی، عملکردی
کالن (۱۹۶۱)	بصری و ساختاری
شریفیان ثانی (۱۳۸۰)	عوامل طبیعی و عوامل مصنوعی
سفیلد (۲۰۰۵)	عوامل عینی، عوامل ذهنی
پاکزاد (۱۳۸۲)	فرم، عملکرد، معنا
گلکار (۱۳۸۴)	عوامل عینی، عوامل ذهنی و عوامل عاطفی
محمودی (۱۳۸۵)	پایداری، هویت، زیبایی، وحدت
عبدالله خان گرجی (۱۳۸۵)	بصری، کالبدی، فضایی، فعالیتی، هویتی، محیطی
بهزادفر و همکاران (۱۳۹۶)	عوامل کالبدی، عوامل غیرکالبدی، فعالیت‌های انسانی
کریمی مشاور (۱۳۸۷)	زیبایی‌شناختی، فرهنگی، عملکردی، هویتی
فرهودی و تیموری (۱۳۸۸)	عوامل طبیعی و عوامل مصنوعی
کیانی و سرداری (۱۳۸۹)	کالبدی، بصری، فرهنگی
فیضی و اسدپور (۱۳۹۲)	عینی (عوامل طبیعی و مصنوع)، ذهنی (رویدادهای فرهنگی، حوادث تاریخی، خاطرات، روابط، تعاملات انسانی)

۳-۲- ساماندهی کالبدی و بصری

در لغت‌نامه دهخدا ساماندهی ضمن اینکه به معنای سامان دادن نام برده شده است از لحاظ معنایی به سروسامان دادن، سر و صورت دادن تعبیر شده است (دهخدا، ۱۳۷۷). واژه ساماندهی در زمینه مداخلات کشور در مجموعه قوانین، ضوابط و مصوبات کشور به‌صورت یک عنوان مطرح می‌شود نه یک رویکرد خاص در طراحی، برنامه‌ریزی یا شیوه مداخله. به عبارتی منظور از ساماندهی بهبود وضع موجود در جهت افزایش شرایط مناسب زندگی در محدوده‌های شهری و روستایی است (عرفانی و دیزانی، ۱۳۸۹).

سای پامیر (Cyril B. Paumier) در کتاب «آفرینش

پیشین است مطابق جدول (۲) قابل ارائه است.

۴- روش تحقیق

با عنایت به اینکه این تحقیق، یک تحقیق کاربردی است؛ جمع‌آوری اطلاعات آن بر پایه مطالعات کتابخانه‌ای، مشاهده و برداشت میدانی انجام گرفته است. روش تحقیق مبتنی بر بهره‌گیری از روش‌های کمی و کیفی (تحلیل آمیخته) بوده و جامعه آماری پژوهش را ساکنین محله زینبیه زنجان به تعداد ۵۷۸ نفر تشکیل می‌دهند. بر این اساس و با استفاده از فرمول کوکران نمونه آماری تحقیق تعداد ۲۳۰ نفر محاسبه و تعیین گردیده است. پس از بازدید میدانی از محدوده مورد مطالعه و استخراج عوامل هویت‌بخش سیما و منظر شهری از میان مبانی نظری و جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز، تجزیه و تحلیل اطلاعات به صورت کمی و با استفاده از نرم‌افزار *SPSS* انجام پذیرفته است. در تحقیق حاضر سؤالات پرسش‌نامه به نحوی طراحی گردیده که در ابتدا سؤالات بسته شامل مشخصات فردی (مانند سن، جنسیت، تحصیلات و مدت سکونت در محله) مطرح شده است. سپس سؤالات مربوط به عوامل هویت‌بخش در نماهای ساختمانی در خیابان شهید قامت بیات، بر اساس طیف پنج گزینه‌ای لیکرت به صورت جداگانه مطرح شده بود و از افراد درخواست شد تا نظرشان را در این زمینه بیان کنند.

۵- معرفی محدوده مورد مطالعه

در پژوهش حاضر، خیابان شهید قامت بیات که به عنوان جزئی از استخوان‌بندی قدیمی شهر زنجان دارای خاستگاه اجتماعی، فرهنگی، هویتی و تاریخی شهروندان شهر زنجان می‌باشد، به عنوان محدوده پژوهش انتخاب شده است.

است که ساکنان را به ساخت و سازمان شهر پیوند می‌زند. به گفته‌ی لینچ (*Kevin Lynch*) برای داشتن یک تصویر ذهنی بالنسبه کامل از محیط ساخته شده بهتر است آن را از سه دریچه‌ی معنا، عملکرد (کارکرد) و کالبد (صورت) مورد بررسی قرار داد. این سه مقوله به ظاهر متفاوتند ولی بسته به موارد خاص هر یک می‌تواند جزئی از دیگری یا منتج از دیگری باشد (پاکزاد، ۱۳۸۶). رالف (*Edvard Relph*) نیز معتقد است هویت در محیط نتیجه‌ی ارتباطات مقابل سه جزء است که در داخل یک مجموعه عمل می‌کند؛ ترکیب ظاهری و کالبدی نماها در محیط (کالبد)، عملکردها و فعالیت‌های قابل مشاهده در محیط (کارکرد) و مفاهیم نمادها (سمبل‌ها) در محیط (معنا) (برزگر، ۱۳۸۳).

متأسفانه در شرایط کنونی که چهره‌ی شهرها با شتابی سرسام‌آور و بدون اندیشه، با خیابان‌ها و دیگر مظاهر فناورانه‌ی زندگی مدرن تغییر می‌یابد، بافت‌های شهری سنتی بیش از پیش مورد تهدید واقع می‌شوند. از جمله نتایج این تهدیدها در شهرهای تاریخی ایران، بحران هویت فضای معماری و شهری است که نمود کالبدی بحران هویت در این شهرها، بیشتر به صورت گسست فضایی عناصر معماری و شهری چه در مقیاس خرد و چه در مقیاس کلان می‌باشد (بلیان، ۱۳۸۹: ۹۶).

ابعاد مورد توجه در بررسی تمامی مصادیق و مقیاس‌های مورد عمل طراحی شهری مشتمل بر ابعاد: عملکردی، زیبایی‌شناسی، زیست‌محیطی و هویتی- ادراکی است (گلکار، ۱۳۸۷). بر این اساس در پژوهش حاضر نیز، مؤلفه‌های هویت‌بخش سیما و منظر شهری در سه شاخص کالبدی، بصری و معنایی طبقه‌بندی می‌شود. این شاخص‌ها و مؤلفه‌های آنها که مستخرج از مبانی نظری و مطالعات

جدول ۲- شاخص‌های سه‌گانه هویت و مؤلفه‌های آنها در سنجش کیفیت نمای خیابان (منبع: نگارندگان، ۱۴۰۱)

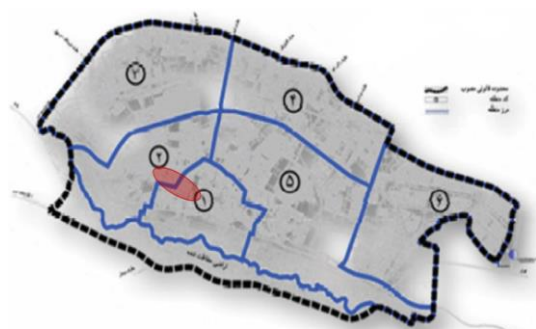
شاخص	کالبدی	بصری	معنایی
مؤلفه‌ها	زمینه‌ی کالبدی	مقیاس و تناسبات بصری	زمینه اجتماعی و فرهنگی
	مصالح (جنس، رنگ و بافت)	نورپردازی	غناي حسی
	فرم در و پنجره	ریتم و هماهنگی	نماد و نشانه
	تمایز/ تشابه	تعادل و تقارن	خوانایی
	وحدت/ کثرت	ترکیب و هارمونی	تعلق

جدول کشی‌های این محدوده، به سال‌های قبل از ۱۳۳۰ بازمی‌گردد و در غربی‌ترین نقطه از محدوده شهری استقرار داشته که در دهه‌های آتی جزء بافت میانی شهر محسوب گردیده است (شهرداری زنجان، ۱۳۶۸). این محدوده شالوده‌ای از امتزاج کانون‌های مسکونی،

این خیابان واقع در حدفاصل خیابان شهدا تا خیابان آیت‌الله مطهری به طول تقریبی ۸۹۰ متر در نیمه غربی محدوده زنجان قدیم (شکل‌های ۱ تا ۴) واقع شده است و به‌عنوان یکی از محدوده‌های واقع در بافت فرسوده و میانی شهر محسوب می‌شود. سابقه پیدایش و تشکیل این محله و

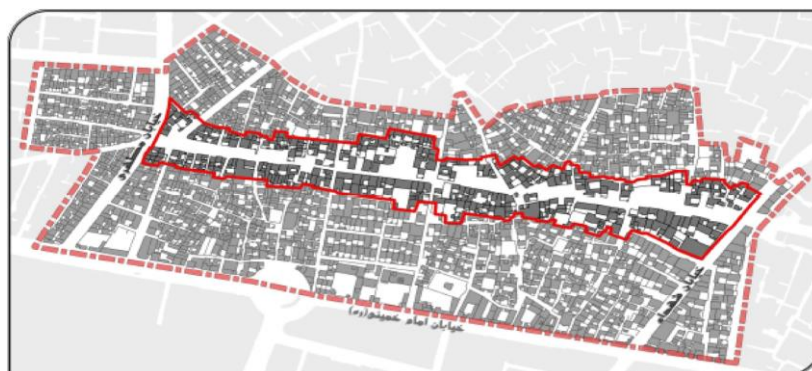

شکل ۱- موقعیت جغرافیایی استان زنجان در ایران و شهر زنجان در استان (منبع: آمارنامه شهر زنجان، ۱۳۹۶)

شکل ۲- عکس هوایی شهر زنجان و محدوده مورد مطالعه در سال ۱۳۳۰ (منبع: شهرداری زنجان، ۱۳۸۶)

شکل ۳- تقسیم‌بندی کالبدی شهر زنجان و موقعیت محدوده مورد مطالعه در شهر زنجان (منبع: شهرداری زنجان، ۱۳۸۶)

شکل ۴- محدوده مورد مطالعه (منبع: شهرداری زنجان)

عناصر در دو بخش عملکردی و کالبدی دسته‌بندی شده است. از عناصر عملکردی موجود در حوزه بلافصل که تا حدودی شاخص هستند می‌توان مقبره میرزایی، بانک تجارت، پست بانک، مسجد مهدیه اشاره کرد. در بخش کالبدی از آنجایی که فرم کالبدی مهم‌ترین عامل تبدیل شدن به نشانه قابل توجه در عناصر کالبدی است، از این حیث عنصر شاخصی در محدوده مداخله و بلافصل به چشم نمی‌خورد شکل ۵.

۶- یافته‌های تحقیق

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، نیاز به روش‌های خاص آماری است. تجزیه و تحلیل داده مرحله‌ای است که داده‌های به‌دست‌آمده از مرحله جمع‌آوری داده جهت مقایسه و تجزیه و تحلیل در مورد فرضیه‌های پژوهش آماده می‌شود. در حقیقت، تجزیه و تحلیل داده، به دنبال به دست آوردن نتایج درباره جامعه به‌وسیله مشاهده‌هایی که از جامعه استخراج شده است، می‌باشد. همان‌گونه که در بخش‌های پیشین اشاره شد، در این تحقیق، مؤلفه‌های مستخرج از مبانی نظری، در قالب سه شاخص کالبدی، بصری و ادراکی طبقه‌بندی شدند. سؤالات مطرح‌شده پیرامون هر شاخص، بر اساس طیف لیکرت پنج گزینه‌ای مرتبط، تهیه و توسط جامعه آماری تکمیل شده است.

مختلط، زمین خالی، مذهبی، تجاری، آموزشی (ابتدایی) می‌باشد که در این میان تفوق با کاربری مسکونی است لیکن با توجه به ساخت‌وسازهایی که در این محدوده به‌صورت پراکنده اتفاق افتاده فعالیت‌های خرده‌فروشی نیز کماکان در حال شکل‌گیری هستند. وجود مساجد و تکیه‌ها در این محور باعث شده به‌عنوان کانون‌های فرهنگی مذهبی و قرارگاه‌های رفتاری عمل کند. این خیابان از لحاظ عملکردی به دلیل اینکه در محدوده مسکونی واقع گردیده در حال حاضر به‌عنوان یک خیابان محلی ایفای نقش می‌کند. خیابان شهدا در قسمت شرقی و خیابان مطهری در قسمت غربی محور شهید قامت بیات از جمله محورهای مهم شهری هستند و جزو استخوان‌بندی اصلی شهر زنجان می‌باشد. این محورها نقش کلیدی در جابجایی ترافیک و اتصال مراکز و نقاط عمده جمعیتی در محدوده شهر را داراست.

علاوه بر این خیابان‌های فرعی با سلسله‌مراتب پایین‌تر به‌صورت شمالی - جنوبی از این محور (شهید قامت بیات) انشعاب گرفته و دسترسی به مناطق درونی بافت و محلات را امکان‌پذیر نموده‌اند. همچنین در قسمت شمالی محدوده به دلیل وجود زمین‌های خالی فضایی برای پارک خودروها ایجاد شده که در برخی مواقع باعث اختلاط در تردد گردیده است. در بررسی عناصر شاخص موجود محدوده مورد مطالعه این

شکل ۵- دیدهای متوالی از محور مورد مطالعه (منبع: نگارندگان، ۱۴۰۱)

۶-۲- یافته‌های تحلیلی

در ادامه برای یافتن پاسخ سؤالات تحقیق و اطمینان از اندازه‌گیری درست متغیرهای پنهان و تعیین وجود روابط معنادار بین متغیرها از ضریب همبستگی پیرسون (*Pearson Correlation*) استفاده شد. مطابق جدول (۳) که نتایج آزمون همبستگی را نشان می‌دهد، سطح معناداری آزمون همبستگی بین تمامی متغیرهای پژوهش کمتر از ۰/۰۵ ($P < 0/05$) به دست آمده است. لذا این گونه برداشت می‌شود که بین تمامی متغیرهای مورد مطالعه همبستگی مثبت، مستقیم و معناداری وجود دارد. نظرسنجی‌ها نشان می‌دهد مؤلفه‌های «زمینه کالبدی» با میانگین امتیاز ۳/۰۲ دارای بیشترین امتیاز و «وحدت/کثرت» با میانگین امتیاز (۲/۸۶) دارای کمترین امتیاز می‌باشند؛ یعنی زمینه کالبدی، بیشترین تأثیر را در کیفیت سیما و منظر شهری و ارتقای هویت خیابان شهید قامت بیات زنجان داشته‌اند.

نظرسنجی‌ها نشان می‌دهد در میان مؤلفه‌های شاخص بصری، مؤلفه‌های «تعادل و تقارن» با میانگین امتیاز ۳/۷۳ بیشترین تأثیر و «ریتیم و هماهنگی» با کمترین میانگین امتیاز مؤلفه‌های «فرم در و پنجره» ۲/۹۷، «مصالح (جنس، رنگ، بافت)» ۲/۹۲، تمایز و تشابه ۲/۸۹ به‌ترتیب در اولویت‌های بعدی میزان تأثیرپذیری قرار دارند. جدول (۳) وضعیت تأثیر مؤلفه‌های شاخص کالبدی در کیفیت سیما و منظر شهری خیابان شهید قامت بیات را نشان می‌دهد. ۳/۴۸ کمترین تأثیر را در کیفیت سیما و منظر شهری خیابان شهید قامت بیات داشته‌اند. وضعیت کلی تأثیرگذاری مؤلفه‌ها شاخص بصری به شرح جدول (۴) ارائه می‌گردد.

به منظور تعیین روایی پرسش‌نامه، از روش اعتبار محتوی به‌صورت کیفی استفاده شد. پایایی پرسش‌نامه‌ها نیز با روش محاسبه آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۷۶ ارزیابی گردید. جامعه آماری این تحقیق ساکنین محله زینبیه زنجان هستند که از میان آنها تعداد ۲۳۰ نفر، از طریق نمونه‌گیری احتمالی (تصادفی ساده)، با استفاده از فرمول کوکران، به‌عنوان نمونه در نظر گرفته شده است. در نهایت داده‌های جمع‌آوری‌شده به کمک نرم‌افزار *SPSS* در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی پردازش شد و از طریق آزمون ضریب همبستگی پیرسون مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

۶-۱- یافته‌های توصیفی

در روند تکمیل پرسش‌نامه‌ها بر اساس سؤالات ۱ تا ۴ پرسش‌نامه اطلاعاتی اعم از جنسیت، سن، میزان تحصیلات و سابقه سکونت به دست آمد که نشان می‌دهد تعداد ۱۵۰ نفر (۶۵ درصد) از کل پاسخ‌دهندگان را مردان و ۸۰ نفر (۳۵ درصد) از کل پاسخ‌دهندگان را زنان تشکیل داده‌اند و ۱۸۸ نفر (۸۲ درصد) از کل پاسخ‌دهندگان متأهل و ۴۲ نفر (۱۸ درصد) از آنها مجرد بودند. همچنین بیشترین فراوانی مربوط به بازه سنی ۳۱ تا ۴۰ سال و کمترین بازه سنی مربوط به بازه سنی ۲۰ تا ۳۰ سال است. بالاترین آمار سکونت پاسخ‌دهندگان نیز به بازه زمانی ۲۶-۳۰ سال تعلق داشت که حدود ۹۲ نفر (معادل ۴۰ درصد) از کل پاسخ‌دهندگان را تشکیل داده است و بالاترین میزان تحصیلات پاسخ‌دهندگان نیز با تعداد ۹۶ نفر (معادل ۴۲ درصد) به دارندگان مدرک تحصیلی کارشناسی تعلق داشت.

جدول ۳- نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون مؤلفه‌های شاخص کالبدی (منبع: نگارندگان، ۱۴۰۱)

آزمون ضریب همبستگی پیرسون		انحراف معیار	میانگین	N= ۲۳۰
سطح معنی‌داری	ضریب همبستگی			
۰/۰۰۰	۰/۳۱۹	۰/۸۲۷	۳/۰۲	زمینه کالبدی
۰/۰۰۰	۰/۲۵۱	۰/۷۹۵	۲/۹۲	مصالح (جنس، رنگ و بافت)
۰/۰۰۰	۰/۲۷۸	۰/۸۱۳	۲/۹۷	فرم در و پنجره
۰/۰۰۰	۰/۲۵۰	۰/۸۴۱	۲/۸۹	تمایز/ تشابه
۰/۰۰۰	۰/۳۱۸	۰/۸۱۶	۲/۸۶	وحدت/ کثرت
۰/۰۰۰	۰/۶۱۹	۰/۵۷۷	۲/۹۳۲	جمع امتیاز

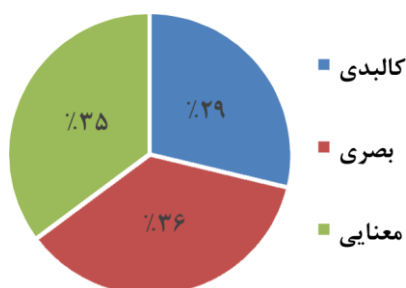
جدول ۴- نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون مؤلفه‌های شاخص معنایی (منبع: نگارندگان، ۱۴۰۱)

آزمون ضریب همبستگی پیرسون		انحراف معیار	میانگین	N= ۲۳۰
ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری			
۰/۲۴۵	۰/۰۰۰	۰/۸۶۹	۳/۶۲	زمینه اجتماعی و فرهنگی
۰/۲۴۳	۰/۰۰۰	۰/۸۷۷	۳/۵۷	خوانایی
۰/۲۴۲	۰/۰۰۰	۰/۹۰۵	۳/۵۴	غناي حسی
۰/۲۶۴	۰/۰۰۰	۰/۸۶۷	۳/۴۷	نماد و نشانه
۰/۱۷۶	۰/۰۰۰	۰/۸۶۷	۳/۵۱	حس تعلّق
۰/۵۸۱	۰/۰۰۰	۰/۶۳۵	۳/۵۴	جمع امتیاز

کیفیت سیما و منظر شهری رابطه معناداری وجود دارد. همچنین مقادیر موجود در این جدول بیان‌گر میزان تأثیر امتیاز ۳/۶۲ و مؤلفه نماد و نشانه با پایین‌ترین میانگین امتیاز ۳/۴۷ به‌ترتیب بیشترین و کمترین تأثیر را در کیفیت سیما و منظر شهری خیابان شهید قامت بیات داشته‌اند. وضعیت کلی شاخص معنایی و مؤلفه‌های آن به شرح جدول (۴) ارائه می‌گردد.

شاخص‌های مذکور در بهبود کیفیت منظر خیابانی است. بر این اساس طبق نظرسنجی‌های انجام شده از ساکنین محله زینبیه شاخص بصری با میانگین امتیاز ۳/۶۱۰ و شاخص کالبدی با میانگین امتیاز ۲/۹۳۲ به‌ترتیب بیشترین و کمترین تأثیر را در کیفیت سیما و منظر شهری در این محور داشته‌اند. تأثیرات شاخص معنایی نیز در حد میانگین بوده است.

در یک جمع‌بندی کلی، می‌توان چنین نتیجه گرفت که هر سه مؤلفه سازنده هویت در ارتقای کیفیت سیما و منظر شهری خیابان شهید قامت بیات تأثیر مثبت داشته‌اند. نمودار شکل (۶) میزان تأثیرگذاری این سه شاخص را نشان می‌دهد.

شکل ۶- میزان تأثیرگذاری شاخص‌های سه‌گانه هویت (منبع: نگارندگان، ۱۴۰۱)

پیرو آنچه در خصوص شاخص معنایی به اختصار بیان شد، مؤلفه‌های مورد بررسی در این شاخص شامل: زمینه اجتماعی و فرهنگی، غنای حسی، نماد و نشانه، خوانایی و حس تعلّق می‌باشد. طبق نظرسنجی‌ها در بین مؤلفه‌های شاخص معنایی، مؤلفه زمینه اجتماعی و فرهنگی بالاترین میانگین را دارند.

۷- بحث و نتیجه‌گیری

با عنایت به بررسی‌های انجام‌شده و آنچه در بخش‌های پیشین در خصوص میزان تأثیرگذاری هر یک از مؤلفه‌های وابسته در هر شاخص بیان شد، می‌توان سؤالات تحقیق را به شرح زیر پاسخ داد:

در خصوص عوامل مؤثر در هویت‌بخشی سیما و منظر شهری در محورهای تاریخی شهر زنجان، مرور ادبیات و مبانی نظری موضوع تحقیق نویسندگان را به استخراج مؤلفه‌هایی رهنمون ساخت که در قالب سه شاخص «کالبدی»، «بصری» و «معنایی» طبقه‌بندی شدند. این مؤلفه‌ها در شاخص کالبدی شامل مؤلفه‌های «زمینه کالبدی»، «مصالح (جنس، رنگ و بافت)»، «فرم در و پنجره»، «تمايز/ تشابه» و «وحدت/کثرت»، در شاخص بصری شامل مؤلفه‌های «مقیاس و تناسب بصری»، «ریتم و هماهنگی»، «نورپردازی»، «تعادل و تقارن» و «ترکیب و هارمونی» می‌باشند. مؤلفه‌های «زمینه اجتماعی و فرهنگی»، «خوانایی»، «غنای حسی»، «نماد و نشانه» و «حس تعلّق» نیز در زیر مؤلفه‌های شاخص معنایی جای گرفته‌اند. مطابق جدول (۳) که وضعیت شاخص‌های مذکور را نشان می‌دهد، میان شاخص‌های سه‌گانه هویت و ارتقای

سكانس، استفاده تداومی دسته‌ای از مبلمان ضروری مورد نیاز خیابان‌ها نظیر ادوات نورپردازی و سنگ‌فرش‌ها و نیمکت‌ها و درختان و گیاهان که باعث ایجاد یک هم‌پوشانی بصری خواهد شد.

- در شاخص معنایی: افزایش قرارگاه‌های رفتاری از طریق انعطاف‌پذیری فضا برای وقوع فعالیت‌های متنوع، افزایش تعاملات اجتماعی در عرصه‌های عمومی از طریق شکل‌گیری فعالیت‌های جمعی، ایجاد سکانس‌های متنوع (عملکردی)، همه‌شمولی عرصه‌های همگانی به‌واسطه تأمین نیاز گروه‌های مختلف سنی، طراحی در جهت ایجاد تنوع کاربری‌ها در بدنه جداره‌ها در راستای افزایش سرزندگی، افزایش خوانایی سازمان فضایی به کمک برجسته‌سازی عناصر کانونی و محورهای فعالیت، مکان‌یابی عناصر جدید سازمان فضایی در راستای ایجاد انسجام در ساختار ادراکی ساکنان، ایجاد عناصر کالبدی به منظور خوانایی ورودی‌ها.

مقایسه نتایج به‌دست‌آمده از این تحقیق با یافته‌های مطالعات پیشین و همسویی آنها باهم تأییدی بر درستی آزمون‌ها و صحت یافته‌های تحقیق حاضر است. چنانچه مطالعات موسوی سروینه باغی و صادقی (۱۳۹۵) و جنت و نیدیش (۲۰۱۶) نشان می‌دهد مؤلفه‌های بصری و زیبایی‌شناختی نما در ارتقای کیفیت سیما و منظر شهری مؤثر هستند. همچنین نتایج مطالعات کریمی آذری و همکاران (۱۳۹۵) و اوتابرتا و همکاران (۲۰۱۲) مبنی بر اهمیت شاخص‌هایی چون مقیاس و تناسب، هماهنگی، فرم، رنگ و مصالح نما در کیفیت‌بخشی به سیما و منظر شهری با یافته‌های تحقیق حاضر همسو بوده و یکدیگر را تأیید می‌نماید.

با عنایت به اینکه ساماندهی خیابانی چون شهید قامت بیات در مرکز بافت تاریخی شهر زنجان، می‌تواند زمینه‌ای جهت صیانت از هویت بافت تاریخی در برابر نفوذ نوسازی‌های بی‌ضابطه‌ی معاصر باشد، انتظار می‌رود محققان و علاقه‌مندان به این حوزه در مطالعات و پژوهش‌های آتی ضمن آسیب‌شناسی جداگانه هر یک از ابعاد سه‌گانه سازنده هویت در نما یعنی ابعاد «کالبدی»، «بصری» و «معنایی»، به ارائه راهکارهای قانونی و اجرایی در ارتقای هویت نماهای

در پاسخ به سؤال دوم تحقیق که «چگونه می‌توان با طراحی و ساماندهی نماهای خیابان شهید قامت بیات به ارتقای هویت این محور کمک نمود؟»؛ می‌توان چنین بیان نمود که:

در وهله نخست، توجه به برآورده نمودن انتظارات ساکنین از خیابان در راستای ارتقای هویت این خیابان است. با عنایت به این مسئله و قرارگیری خیابان شهید قامت بیات در بافت تاریخی، ماهیت این خیابان حفظ هویت تاریخی محله و تلاش در راستای ارتقای آن را ایجاب می‌نماید. همچنین با شناسایی تمایزات محلی خیابان شهید قامت بیات با دیگر خیابان‌های مستقر در بافت تاریخی شهر و تأکید و تقویت آنها می‌توان به بازنمایی هویت شهری در این عرصه پرداخت. اگرچه در تمامی این موارد توجه به ضوابط مصوب در محدوده‌های تاریخی و نماهای شهری جزو الزاماتی است که نباید به دست فراموشی سپرده شود. همچنین در راستای دستیابی به اهداف این تحقیق راهکارهای زیر برای مدیران، برنامه‌ریزان و طراحان معماری و شهرسازی پیشنهاد می‌شود:

- در شاخص کالبدی: جلوگیری از ایجاد فضاهای رها شده و یا قطعات غیرهندسی، برقراری انسجام کالبدی و پیوستگی بین قسمت‌های مختلف خیابان (کف و جداره و خط آسمان) به‌عنوان یک لبه‌ی شهری و رعایت ریتم افقی و عمودی در بدنه‌ها، ایجاد تنوع در فرم و شکل جداره‌ها و پرهیز از یکنواختی ریتم آنها، ایجاد الگوی هماهنگ با معماری بومی در طراحی جداره‌ها، تبعیت از شیوه‌های سنتی ساخت که موجب هم‌پیوندی کالبدی بین خیابان و بافت شهری با ارزش اطراف و به کارگیری مصالح بوم‌آورد و همسازی ساخت‌وسازهای جدید با ویژگی‌های اقلیمی شهر خواهد شد.

- در شاخص بصری: پرهیز از اغتشاش بصری جداره‌ها به کمک نماسازی‌های منسجم و هماهنگ و حذف الحاقات زائد نما، تقلیل آلودگی‌های بصری با استفاده از پوشش گیاهی، ایجاد هماهنگی در جداره‌ها با مشخص نمودن تراز طبقه همکف، ارتقاء کیفیت بصری به کمک تقویت دیدهای متمرکز و گسترده، ایجاد هویت خاص در منظر جداره‌ها با بهره‌گیری از الگوی معماری مشخص در هر

در این نوع بافت‌ها و ارائه الگویی مناسب برای ساماندهی خیابان‌های احداث شده در بافت‌های با ارزش تاریخی مانع از هم گسیختگی بافت‌ها از یکدیگر شد.

بافت‌های تاریخی شهرها پردازند. همچنین پیشنهاد می‌گردد نماهای خیابانی جدیدالاحداث در بافت‌های تاریخی را از حیث هویت و معنابخشی به سیما و منظر شهری بیشتر مورد بررسی قرار دهند تا بتوان با طراحی نماهای هویت‌مند

۸- مراجع

- [۱] اسمعیلی، فاطمه؛ چاره‌جو، فرزین؛ حوریجانی، نسیم (۱۳۹۹). تحلیل و ارزیابی جداره‌های شهری با تأکید بر زیبایی‌شناسی بصری، با استفاده از روش شبکه‌بندی (نمونه موردی: خیابان انقلاب سنندج)، باغ نظر، ۱۷(۸۲)، ۶۵-۷۸.
- [۲] آتشین بار، محمد (۱۳۹۲). به‌سوی خیابان‌های انقلابی؟ مدیریت منظر خیابان‌های تهران در دوره اسلامی انقلاب، منظر، ۲۴(۱)، ۳۱-۲۸.
- [۳] امان‌پور، مریم؛ طاهباز، منصوره؛ کریمی‌فرد، لیلا (۱۴۰۰). بررسی تناسبات هندسی نمای ساختمان‌های مسکونی مدرن تهران با توجه به زیبایی بصری در راستای بهبود طراحی شهری. نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، ۱۳(۳)، ۸۵۲-۸۷۶.
- [۴] افشار نادری، کامران (۱۳۸۷). نما در معماری ایران، مجله معمار، ۵۱.
- [۵] بافت یگانه، منصور (۱۳۸۷). ضرورت بازبینی یک مفهوم؛ بازخوانی هویت در کاربرد مصالح ساختمانی در نماهای شهری تهران. مدیریت شهری، ۱۹(۶): ۴۶-۲۹.
- [۶] برزگر، محمدرضا (۱۳۸۳). بازشناسی هویت شهری، مجموعه مقالات همایش مسائل شهرسازی ایران، ساخت شهری، جلد یک، شیراز: دانشگاه شیراز.
- [۷] بلیان اصل، لیدا (۱۳۸۹). طراحی بخشی از باروی تاریخی شهر تبریز، فصلنامه آبادی، ۶۷.
- [۸] بهزادفر، مصطفی؛ شیعه، اسماعیل؛ نامداریان، احمدعلی (۱۳۹۶). تدوین چارچوب نظری منظر شهری به کمک نظریه تولید فضا و نیروهای مؤثر بر منظر شهری، مدیریت شهری، ۶(۲۴)، ۸۱-۹۴.
- [۹] بهزادفر، مصطفی (۱۳۸۷). هویت شهر (نگاهی به هویت شهر تهران). مرکز مطالعات فرهنگی شهر تهران. مؤسسه نشر شهر. چاپ دوم. تهران.
- [۱۰] بهزادفر، مصطفی. (۱۳۸۷). واژه‌نامه مفاهیم طراحی شهری، طرح تحقیقاتی انجام شده در مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری.
- [۱۱] پاکزاد، جهان‌شاه (۱۳۸۲). پدیدارشناسی نمای ساختمان‌های مسکونی و سیر تکوینی توقعات از آن، هنرهای زیبا، ۱۴، ۹۱-۱۰۲.
- [۱۲] پاکزاد، جهان‌شاه (۱۳۸۶). سیمای شهر؛ آن چه کوین لینچ از آن می‌فهمید، آبادی، ۱۸(۵۳)، ۲۰-۲۵.
- [۱۳] خاتمی سیدمهدی (۱۴۰۱). واکاوی چالش‌های هویت نماهای ساختمانی و نقش گروه‌های مؤثر در شکل‌گیری آن در شهر تهران. نقش جهان - مطالعات نظری و فناوری های نوین معماری و شهرسازی، ۱۲ (۳): ۶۳-۷۸.
- [۱۴] خاتمی، سیدمهدی؛ بوجاری، پوریا (۱۳۹۹). تحلیل چالش‌های نماهای شهری تهران در سده اخیر، مدیریت شهری، ۲۱(۲)، ۹۱-۱۱۱.

- [۱۵] خاک زند، مهدی؛ محمدی، مریم؛ جم، فاطمه؛ آقابزرگی، کوروش (۱۳۹۳). شناسایی عوامل مؤثر بر طراحی بدنه‌های شهری با تأکید بر ابعاد زیبایی‌شناسی و زیست‌محیطی (نمونه‌ی موردی: خیابان ولی‌عصر (عج) - شهر قشم. فصلنامه مطالعات شهری، ۳(۱۰)، ۱۵-۲۶.
- [۱۶] دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۷). لغت‌نامه، زیر نظر: محمد معین و سیدجعفر شهیدی، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
- [۱۷] سیدیان، سیدعلی؛ علی نیا، سعید؛ حیدر نتاج، وحید (۱۳۹۶). گونه‌شناسی بافت نمای شهری (با رویکرد شکلی) (نمونه موردی میدان امام خمینی (ره) تهران)، باغ نظر، ۱۴(۵۳)، ۱۵-۳۲.
- [۱۸] سیریل بی. پامیر (۱۳۹۸). آفرینش مرکز شهری سرزنده: اصول طراحی شهری و بازآفرینی، مترجمان: امیر شکیبامنش، مصطفی بهزادفر، انتشارات دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران.
- [۱۹] شریفیان ثانی، مریم (۱۳۸۰). مشارکت شهروندی، حکمرانی شهری و مدیریت شهری، مدیریت شهری، ۸: ۴۲-۵۵.
- [۲۰] طباطبایی، ملک (۱۳۹۰). جداره‌های شهری و نقش آنها در فضاهای شهری، انتشارات آرمانشهر، تهران.
- [۲۱] طلائی، مریم؛ متولی حقیقی، هادی (۱۴۰۰). مقایسه تطبیقی ویژگی‌های کالبدی جداره‌های شهری (نمونه‌های موردی: راسته بالا و پایین خیابان مشهد و تربیت تبریز)، فردوس هنر، ۲(۴)، ۶۶-۸۵.
- [۲۲] عبدالله‌خان گرجی، بهرام (۱۳۸۵). سیمای شهری: بعد رها شده سیاست‌های شهری در ایران، آبادی، ۱۸(۵۳)، ۶-۱۹.
- [۲۳] عرفانی، گوران؛ دیزانی، احسان (۱۳۸۹). ساماندهی از واژه تا عمل؛ قرائت واژه ساماندهی در مداخلات شهری، نشریه باغ نظر، ۱۳، ۶۰-۴۹.
- [۲۴] عفیفی، وحیده؛ طلائی، مریم؛ فهیمی‌فر، اصغر (۱۳۹۷). بررسی تزئینات جداره‌های ارزشمند تاریخی با هدف الگویی برای تداوم تزئینات معماری ایرانی - اسلامی در بدنه‌های شهری (مطالعات موردی: راسته بالا خیابان مشهد). نقش جهان - مطالعات نظری و فناوری‌های نوین معماری و شهرسازی، ۸(۲)، ۱۱۱-۱۲۱.
- [۲۵] فرهودی، رحمت‌الله؛ تیموری، ایرج (۱۳۸۹). منظر شهری، هویت فرهنگی یا صنعت فرهنگی، خلاصه مقالات همایش ملی منظر شهری. پژوهشکده فرهنگ هنر جهاد دانشگاهی - مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن.
- [۲۶] فیضی، محسن؛ اسدپور، علی (۱۳۹۲). فرآیند بازآفرینی منظر میادین شهر تهران با هدف ارتقای تعاملات اجتماعی شهروندان، فصلنامه مطالعات شهری، ۲(۷)، ۳-۱۴.
- [۲۷] قربانی، کاظم؛ مندگاری، کاظم، نقصان محمدی، محمدرضا (۱۳۹۳). تألیف پیوندهای نوین در بافت‌های شهری با ارزش مطالعه موردی: خیابان دهم فروردین یزد، هفت شهر، ۴۵-۴۶، ۲۹-۵۱.
- [۲۸] کریمی آذری، امیررضا؛ صفرنژاد، مهسا (۱۳۹۵). شناسایی مؤلفه‌های عینی و ذهنی مؤثر در طراحی نما در جهت ارتقاء هویت منظر شهری و افزایش حس تعلق شهروندان، نشریه پژوهش‌های منظر شهر، ۶، ۸۹-۹۷.
- [۲۹] کریمی مشاور، مهرداد؛ منصوری، سید امیر؛ ادیبی، علی اصغر (۱۳۸۸). رابطه چگونگی قرارگیری ساختمان‌های بلندمرتبه و

- منظر شهری، باغ نظر، ۷(۱۳)، ۸۹-۹۹.
- [۳۰] کلانتری خلیل آباد، حسین؛ پوراحمد، احمد (۱۳۸۴)، مدیریت و برنامه‌ریزی احیای ناحیه تاریخی شهر یزد، تهران، نشریه پژوهش‌های جغرافیایی، ۵۴، ۷۷-۹۲.
- [۳۱] کیانی، اکبر؛ سالاری سردری، فرضعلی (۱۳۹۰). بررسی و ارزیابی اولویت‌های منظر فضاهای عمومی شهر عسلویه با استفاده از مدل ANP، باغ نظر، ۸(۱۸)، ۶۲-۲۵.
- [۳۲] گلکار، کورش (۱۳۸۷). محیط بصری شهر؛ سیر تحول از رویکرد تزئینی تا رویکرد پایدار، فصلنامه علوم محیطی، ۵(۴)، ۹۵-۱۱۴.
- [۳۳] گلکار، کوروش (۱۳۸۴). مؤلفه‌های سازنده کیفیت طراحی شهری، نشریه علمی پژوهشی صفا، ۳۲(۲)، ۳۸-۶۵.
- [۳۴] گلی‌پور، مرجان؛ شهابیان، پویان؛ امین‌زاده گوهرریزی، بهناز (۱۴۰۰). خوانش عوامل مؤثر بر ارتقاء نماهای مسکونی شهر تهران از دیدگاه کنشگران. برنامه‌ریزی توسعه شهری و منطقه‌ای، ۶(۱۷)، ۱۱۹-۱۴۶.
- [۳۵] لنگ، جان (۱۳۸۶). طراحی شهری: گونه‌شناسی رویه‌ها و محصولات، ترجمه سید حسین بحرینی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- [۳۶] لطفی، صدیقه؛ محمدی، عبدالحمید (۱۳۹۱). بررسی ارتباط نمادهای شهری با هویت شهر (مطالعه موردی: شهر گنبدکاووس)، جغرافیا برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۲(۲)، ۶۱-۷۰.
- [۳۷] لنگ، جان (۱۳۹۱). آفرینش نظریه معماری، نقش علوم رفتاری در طراحی محیط، مترجم: علیرضا عینی‌فر، تهران: دانشگاه تهران.
- [۳۸] لینچ، کوین (۱۳۹۲). سیمای شهر، مترجم: منوچهر مزینی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- [۳۹] محمدی، مریم (۱۳۹۷). بازشناسی دلالت‌های معنایی انواع نما در انطباق با پاسخ عاطفی ناظران؛ نمونه خیابان شریعتی تهران. نامه معماری و شهرسازی، ۱۱(۲۱)، ۳۹-۵۸.
- [۴۰] محمودی، سید امیرسعید (۱۳۸۵). منظر شهری، مروری بر چند نظریه، آبادی، ۱۸(۵۳)، ۵۴-۶۱.
- [۴۱] موسوی سروینه باغی، الهه سادات و صادقی، علی رضا (۱۳۹۵). ارائه ی فرایند طراحی جداره‌های شهری در جهت ارتقای کیفیت‌های بصری زیبایی شناسی منظر شهری (نمونه موردی: خیابان احمدآباد مشهد). مدیریت شهری، ۴۳(۱۵): ۹۹-۱۱۴.
- [۴۲] مهدوی‌نژاد، محمد جواد؛ پورفتح اله، مائده (۱۳۹۴). فناوری‌های جدید نورپردازی و ارتقای حس تعلق شهروندان (مطالعه موردی: بدنه‌های شهری تهران). پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۹۱(۱)، ۱۳۱-۱۴۲.
- [۴۳] مهدی‌نژاد، سمانه؛ شقاقی، شهریار (۱۳۹۹). احیای هویت بافت تاریخی شهر با تأکید بر ساماندهی نظام کالبدی و بصری (مطالعه موردی: میدان تاریخی ویجویه تبریز)، فصلنامه مطالعات شهر ایرانی- اسلامی، ۱۱(۴۱)، ۶۹-۸۱.

- [۴۴] نصر، طاهره؛ ماجدی، حمید (۱۳۹۲). نگاهی به مقوله هویت در شهرسازی. معماری و شهرسازی آرمانشهر، ۱۱(۶)، ۲۶۹-۲۷۷.
- [۴۵] نقی‌زاده، محمد؛ زمانی، بهادر؛ کرمی، اسلام (۱۳۸۹). ملاحظات فرهنگی در شکل‌دهی به نماهای شهری با تکیه بر ساختار نماهای شهری ایرانی در دوران اسلامی، هویت شهر، ۷، ۷-۱۶.
- [46] Carmona, Mattew; Heath.Tim; Oc. Taner; Tiestess. Stive (2003). Public place and urban space. Architectural press, London.
- [47] Cullen, G. (1961). Townscape. London: The Architectural Press.
- [48] Deilmann, H., Bickenabach, G. and Pfeiffer, H. (1983). Living in Cities, Zurich.
- [49] Jennath, K.A. & Nidhish, P. (2016). Aesthetic judgement and visual impact of architectural forms: a study of library buildings. Procedia Technology, (24), 1808–1818.
- [50] Lang, J. (1984). Formal aesthetics and visual perception: questions architects ask. Visual Arts Research, 10(1), 66-73.
- [51] Lynch, K. (1985); Site Planning; MIT, Cambridge, Mass.
- [52] Swaffield, S. (2005). Landscape as A Way of Knowing the World. In: Harvey, S., Fieldhouse, Ken, Hopkins, John (Ed.) The Cultured Landscape; Designing The Environment in The 21st Century. Routledge.
- [53] Utaberta, N., Jalali, A. H., Johar, S., Surat, M. & Che-Ani, A. I. (2012). Building Facade Study in Lahijan City, Iran: The Impact of Facade's Visual Elements on Historical Image. International Journal of Humanities and Social Sciences, 6(7), 1839-1844.

Identification of Factors Affecting the Identity-Possessing of Building Facades in Historical Pathways(Case Study: Ghamat Bayat Street, Zanjan, Iran)¹

Niloufar Bolhassani¹; Zohreh Torabi^{2*}; Ali Shokouhi³

1. Ph.D. Student, Department of Architecture, Zanjan Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

2. Assistant Professor, Department of Architecture, Zanjan Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran
(*corresponding author)

3. Assistant Professor, Department of Urban Planning, Zanjan Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Abstract

Considering the importance of the identity of urban facades and despite the elaborations made on this concept in theoretical and management communities, observations indicate that deviation from desirable facades is still large in practice. Emphasizing the necessity of defining identities for facades in historical neighborhoods, the present research seeks to identify the factors affecting the improved identity of the street landscape and view. In this work, Ghamat Bayat Street, a newly constructed pathway in the central historical context of Zanjan, Iran was considered as a case study. This is an applied research where data collection was performed through library studies coupled with filed observations and surveys. The research method is a mix of qualitative and quantitative procedures (*i.e.*, mixed analytics), where quantitative data analysis was performed in SPSS software. Statistical population of the research was composed of residents of Zeynabieh Neighborhood of Zanjan, who made up a population of 578 individuals, of whom 230 individuals were selected to form a statistical sample. Upon extracting the components of identity in facades along the urban pathways out of theoretical foundations, the research variables were classified under three classes of “physical”, “visual”, and “semantic” indices. Investigation of these variables along the studied street showed that, from the Zeynabieh Neighborhood residents’ point of view, the visual (score: 3.610) and semantic (score: 2.592) indices impose the largest and smallest contributions to improved quality of landscape in this street, respectively. Focusing on the components, the highest and lowest impacts on the identity of facades were found to be those of “balance and symmetry” and “unity/plurality” components with average scores of 3.73 and 2.86, respectively. Findings of this research indicate the necessity of paying attention to the three primary dimensions of identity simultaneously. It was further figured out that, in the design and organization of street landscapes in historical contexts, one must consider the existing physical basis and consistency of different parts, avoid visual disturbance of walls, increase readability of spatial organization and social interactions across public areas by formulating communal activities, identify local distinctions between the considered street and the neighboring pathways followed by emphasizing and reinforcing these distinctions, so as to realize the objectives of this research. Moreover, implementation of traditional construction methods by means of locally available construction materials tends to establish a physical association between the street and the precious surrounding urban context, harmonizing the new constructions with the old ones, which ends up representing the urban identity along the considered street.

Key Words: Urban wall, Identity-possessing, Historical pathways, View and landscape, Urban façade organization

* Corresponding author: Zanjan Branch of Islamic Azad University, Zanjan, Iran; Email zohrehtoraby@yahoo.com

1-This article is extracted from the doctoral thesis of the first author, Niloufar Bolhassani, titled “*Describing the Pattern of Building Façade for Pathways of Historical Cities with an Approach to Visual Organization and Consistency (Case Study: Ghamat Bayat Street, Zanjan, Iran)*”, which was supervised by Dr. Zohreh Torabi and further enriched by advices from Dr. Ali Shokouhi at Zanjan Branch of Islamic Azad University. At the time of writing this article, the thesis is ready for the defense session.